

N:o 32.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående försäljning af de under Gripsholms kungsladugård i Södermanlands län dagsverksskyldiga torpen Nygärdet n:r 1 och Sörtorp n:r 1; gifven Stockholms slott den 9 februari 1912.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva,

dels att de under Gripsholms kungsladugård i Kärnbo socken af Södermanlands län dagsverksskyldiga torpen Nygärdet n:r 1 och Sörtorp n:r 1 må hvar för sig försäljas, Nygärdet till Karl Magnus Helgstrand och Sörtorp till Carl Conrad Wallin under villkor:

att hvarterdera torpet på köparens bekostnad varder i behörig ordning genom landtmäteriförrättning till läge och gränser bestämdt samt å marken utstakadt;

att till kronan såsom köpeskillning för hvarterdera torpet erlägges ett belopp af 5,850 kronor;

att, sedan köpeskillingen till fullo erlagts, köpebref af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas med rätt för köpare att tillträda torpet den 14 mars, som inträffar näst efter det köpet ägt rum; dock att köpebref icke må meddelas, innan sig visat, att ofvanberörda, i afseende å torpets affattning till läge och gränser samt utstakning å marken stadgade villkor blifvit i behörig ordning fullgjordt;

att köpare ensam vidkännes lagfartskostnaderna och öfriga med köpet förenade utgifter; samt

att hvarterdera torpet må ägas och besittas såsom allmänt frälse utan dagsverksskyldighet;

dels ock att de genom försäljningen inflytande medel måtte få

användas på samma sätt som köpeskillingarna för områden försålda från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogs-egendomar eller utarrenderade jordbruksegendomar.

De till ärendet hörande handlingar jämte karta skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
februari 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anförde vidare.

I särskilda underdåniga skrivelser den 8 mars 1909 hafva Karl Magnus Helgstrand och Carl Conrad Wallin såsom innehafvare, den förstnämnda af torpet Nygärdet n:r 1 och den sistnämnda af torpet Sörtorp n:r 1, hvilka torp äro dagsverksskyldiga under Gripsholms kungsladugård i Selebo härad af Södermanlands län, anhållit att få till skatte inköpa en hvar det af honom innehafda torpet.

Af den med anledning af dessa ansökningar i ärendet förebragta utredningen framgår, bland annat, följande.

Ifrågavarande två torp hade, jämte åtskilliga andra torp, varit nyttjade såsom dagsverkstorp under Gripsholms tegelbruk men blefvo

år 1750 i samma egenskap anslagna Gripsholms kungsladugård. Vid kungsladugårdens utarrendering på trettio år från den 14 mars 1828 hade därefter kammarkollegium, med stöd af nådiga kungörelsen den 3 december 1810, förordnat, att dagsverksskyldighetens utgörande till kungsladugården från samtliga dessa torp skulle upphöra med undantag för Nygärdet, hvilket i olikhet med de öfriga torpen vore oskattlagdt samt på sådan grund och såsom beläget inom en mil från kungsladugården skulle vara så dädanefter som förut därunder bibehållet. Uti ett den 12 juni 1834 afgifvet underdånigt utlåtande anförde kammarkollegium sedermera, att de från arrendet sålunda undantagna torpen vore belägna dels å häradsallmänningar och dels afgärda på enskilda hemmans ägor med undantag af torpet Sörtorp, hvilket låge inom den så kallade Kungshagen, eller samma kungsgården tillhöriga skogstrakt, hvarå Nygärdet jämväl blifvit upptaget. Då sistnämnda torp blifvit i det senast utfärdade arrendekontraktet under kungsladugårdsarrendet inbegripet samt enahanda skäl, som föranledt till denna med Nygärdet vidtagna åtgärd, äfven vore gällande i afseende på Sörtorp, hemställde kollegium, huruvida icke med Sörtorp finge förfaras på samma sätt som med Nygärdet samt följaktligen Sörtorp, såsom beläget inom en mil från kungsladugården och på dess ägor, återföras till den dagsverksskyldighet därunder, som åbon utgjort, innan senaste utarrenderingen skett, hvaremot åbon borde befrias från erläggandet af den torpet åsatta jordeboksränta.

I berörda utlåtande har kollegium vidare i sammanhang med tillstyrkan, att under vissa villkor skatterättighet å de torp, som utom Sörtorp och Nygärdet vore i fråga, måtte af vederbörande få förvärfvas, yttrat, att en sådan rätt icke borde äga rum i afseende å sistnämnda två torp, hvilka borde anses såsom kungsladugårdens tillhörigheter, med förbehåll likväl för dåvarande åbor att odrifna njuta därå erhållna kontrakt eller antagningsbevis tillgodo, så länge de behörigen fullgjorde sin dagsverksskyldighet.

Med anledning af hvad kollegium sålunda föreslagit förordnade Kungl. Maj:t den 14 februari 1835, att Sörtorp, på samma sätt som med Nygärdet redan skett, skulle såsom beläget inom en mil från kungsladugården och på dess ägor återföras till den dagsverksskyldighet därunder, som åbon före sista utarrenderingen af kungsladugården utgjort, men att åbon däremot skulle befrias från erläggande af den å torpet åsatta jordeboksränta med rättighet för dåvarande åbon att odrifven njuta därå erhållet kontrakt eller antagningsbevis till godo, så länge han behörigen fullgjorde sin dagsverksskyldighet.

I en till Kungl. Maj:t den 4 februari 1887 ingifven skrift anhöllo sedermera dåvarande innehafvarna af torpen Nygärdet och Sörtorp, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida berörda dagsverksskyldighet från nämnda torp fortfarande efter kungsladugårdens förnyade utarrendering från den 14 mars 1888 borde utgöras, samt att Kungl. Maj:t måtte förordna, att, med upphörande af berörda dagsverksskyldighet, den ränta och skatt, som torpen då ålåge eller vid vederbörlig skattläggning ålades, måtte efter nyssnämnda tid till kronan i vanlig ordning utgöras, på det innehafvarna af torpen måtte i allt varda underkastade de skyldigheter och komma i åtnjutande af de rättigheter, som tillkomme innehafvarna af sådana kronolägenheter, som med stadgad åborätt besattes.

Med anledning häraf lät Kungl. Maj:t i ärendet höra vederbörande myndigheter, därvid domänstyrelsen, bland annat, framhöll, att sökandena icke kunde anses innehafva ifrågavarande torp med sådan rätt, att därå lagligen kunde grundas anspråk af den beskaffenhet, i berörda ansökning blifvit framställt.

Jämlikt ämbetsskrifvelse till domänstyrelsen och kammarkollegium den 1 februari 1889 fann Kungl. Maj:t icke heller skäl fästa afseende å den sålunda gjorda ansökningen.

Genom kontrakt den 30 november 1906 är kungsladugården för närvarande utarrenderad på 20 års tid från den 14 mars 1908. I arrendet inbegripas icke torpen Nygärdet och Sörtorp, hvaremot i kontraktets 10 § bestämts, bland annat, *dels* att den dagsverksskyldighet till kungsladugården, som dittills utgjorts från ifrågavarande två torp, fortfarande skulle utgå med 104 dagsverken om året från hvartera torpet, dock med rättighet för den innehafvare af torpen, som sådant önskade, att lösa dagsverken för hvarje år med penningar efter nästföregående års markegångspris för länet, *dels ock* att, därest beslut af någon anledning fattades om sådan förändrad disposition af torpen, att dagsverken ej längre komme att utgöras, arrendatorn skulle åtnöjas med den godtgörelse därför, som domänstyrelsen bestämde att utgå medelst afkortning å den årliga arrendeafgiften.

Med anledning af Helgstrands och Wallins nu ifrågavarande ansökningar anbefalldes kammarkollegium att, efter vederbörandes hörande, afgifva utlåtande i ärendet. Till åtlydnad häraf har kollegium med skrivelser den 24 mars 1910 öfverlämnat, bland annat, yttranden af kungsladugårdens arrendator, fögderiförvaltningen i orten, domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet äfvensom domänstyrelsen.

Kungsladugårdens arrendator har förklarat sig icke hafva något att invända mot den föreslagna försäljningen, under förutsättning att han jämlikt arrendekontraktets bestämmelser genom årligt afdrag å arrendesumman erhöle godtgörelse för från torpen utgående dagsverken.

Såväl fögderiförvaltningen som domänintendenten hafva förordat bifall till ansökningarna, därvid domänintendenten under hänvisande till Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut i ett par andra likartade fall (se Riksdagens skrivelser n:r 56 år 1901 och n:r 59 år 1904) anfört, bland annat, att markegångspriset å dagsverken för år 1908 faststälts till 2 kronor 25 öre. Efter detta pris uppginge lösen för ett års dagsverkskyldighet från hvarterdera af nu ifrågavarande torp till 234 kronor. Kapitaliserades detta belopp efter en räntefot af fyra för hundra, uppstode en summa af 5,850 kronor. Torpens arealer kunde visserligen icke angifvas, men på grund af den kännedom, domänintendenten hade om torpen, ansåge han denna summa utgöra en skälig köpeskilling för hvarterdera torpet.

Sökandena, hvilkas yttrande öfver den sålunda föreslagna köpeskillingen inhämtats, hafva förklarat sig villiga att erlægga densamma.

I sina utlåtanden i ärendet har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anfört hufvudsakligen följande. Torpen, som i senast fastställda jordebok för länet upptoges bland kronolägenheter under enskild disposition, vore belägna å ägora till kronolägenheten Kungshagen n:r 1, en skogspark, under Gripsholms slott på ett afstånd från kungsladugården, hvilket utgjorde för Nygårdet åtta och för Sörtorp femton kilometer. I länets landtmäterikontor finnes icke någon karta öfver torpen, men däremot hade torpen blifvit till läge och gränser affattade å en i rikets allmänna kartverk år 1900 upprättad karta öfver Selebo härad och innehölle, enligt en till samma karta hörande beskrifning, Nygårdet 32.6 hektar, däraf 0.1 hektar tomter och trädgård, 6 hektar åker, 2.6 hektar mossar och kärr, 23.4 hektar skogsmark, 0.2 hektar vägar och 0.3 hektar vattendrag, samt Sörtorp 44.3 hektar, däraf 0.2 hektar tomter och trädgård, 7 hektar åker, 0.6 hektar mossar och kärr, 32.5 hektar skogsmark, 0.4 hektar vägar och 3.6 hektar vattendrag. Den dagsverkskyldighet till kungsgården, som fortfarande ålåge torpen, hade åtminstone under de tjugusista åren utgjorts i penningar. Vid sådant förhållande och med hänsyn till torpens aflägsna läge syntes torpens bibehållande under kungsladugården icke kunna innebära någon fördel för dennas brukare. Då dessutom icke någon omständighet eljest gjorde torpens bibehållande åt kronan önskvärdt, hade Kungl. Maj:ts befall-

ningshafvande, som ansåge den föreslagna köpeskillingen, 5,850 kronor, fullt motsvara den fördel, kronan för närvarande hade af hvarterdera torpet, funnit sig böra tillstyrka, att torpen finge med äganderätt öfverlåtas på sökandena.

Domänstyrelsen har i afgifvet underdånigt utlåtande förklarar sig icke hafva något att erinra emot att torpen fränskildes kungsladugården.

Slutligen har kammarkollegium i sina ofvanberörda underdåniga skrivelser tillstyrkt torpens försäljande på vissa närmare angifna villkor.

Departements-
chefen.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva, dels att ifrågavarande torp må hvar för sig till innehafvaren försäljas under villkor:

att hvarterdera torpet på köparens bekostnad varder i behörig ordning genom landtmäteriförrättning till läge och gränser bestämdt samt å marken utstakadt;

att till kronan såsom köpeskillning för hvarterdera torpet erläggas ett belopp af 5,850 kronor;

att, sedan köpeskillingen till fullo erlagts, köpebref af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas, med rätt för köpare att tillträda torpet den 14 mars, som inträffar näst efter det köpet ägt rum; dock att köpebref icke må meddelas, innan sig visat, att ofvanberörda, i afseende å torpets affattning till läge och gränser samt utstakning å marken stadgade villkor blifvit i behörig ordning fullgjordt;

att köpare ensam vidkännes lagfartskostnaderna och öfriga med köpet förenade utgifter; samt

att hvarterdera torpet må ägas och besittas såsom allmänt frälse utan dagsverksskyldighet;

dels ock att de genom försäljningen inflytande medel måtte få användas på samma sätt som köpeskillningarna för områden försålda från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogs-egendomar eller utarrenderade jordbruksegendomar.

I händelse af Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall till framställningen om torpens försäljning torde Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra anbefallas att i sinom tid om köpet göra anmälan dels hos domänstyrelsen för åstadkommande af sådan afkortning af arrendet, som med gällande arrendekontrakt öfverensstämmer, och dels hos kammarkollegium för behörig anteckning i jordeboken.

Till hvad departementschefen i ärendet hemställt fann, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen godt lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:
Gösta Alstermark.
